

Чернігівський державний педагогічний університет
імені Т.Г.Шевченка

Кафедра українознавства
і політології

До 60-річчя визволення України
від фашистських загарбників

**Вища школа:
проблеми, пошуки, тенденції**

**Матеріали
науково-методичного
семінару**

Випуск шостий

Чернігів
2004

УКРАЇНА У СИСТЕМІ МІЖНАРОДНИХ ЗВЯЗКІВ ПІСЛЯ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

В результаті другої світової війни на міжнародний арену сталися кардинальні зміни, що в свою чергу почалися на всьому наступному розвитку світових подій. Країни фашистського блоку зазнали повного поразки. Політика вага та авторитет країн антигітлерівської коаліції різко зросли, насамперед США та СРСР. Йодні важливі питання миру та міжнародної безпеки на розв'язувалося без участі цих країн. Українська РСР як складова Радянського Союзу брала найактивнішу участь.

Втім вихід УРСР на світову арену як одного з учасників міжнародних відносин відбувався у складних зовнішніх умовах. З одного боку, український народ виграв вагому роль у спротиві розгрому фашистської Німеччини, чим завоював широке визнання міжнародної громадськості. Упродовж майже трьох років українська територія була ареною жорстоких кровопролитних бій, а її населення зазнало значних втрат і величезних страждань. На всіх фронтах Великої Вітчизняної війни українці після о-пілів мужньо боролися проти фашистів. Так близько 2,5 млн. українців було нагороджено званням Героя Радянського Союзу. Під час окупації на українських землях діяло понад 46 великих партизанських з'єднань, сотні партизанських загонів, груп, знищено близько 5 тис. віцелоянів з військами та танками, 1566 танків, бронемашин, 211 літаків, 465 тис. гітлерівських солдат і офіцерів. Тому Українська республіка як одна з учасниць антигітлерівської коаліції, зайняла видне місце на міжнародній арені, беручи активну участь у розв'язанні важливих післявоєнних міжнародних проблем, чим зробила вагомий внесок у загальну справу зміцнення миру та безпеки у означеній період. З іншого боку, так зване "українське питання" весь час з'являлося на порядку денного зарубіжних держав у контексті боротьби ОУН-УПА на західноукраїнських землях, що в свою чергу не могло не турбувати міжнародну спільноту та підітважнuto країни антигітлерівської коаліції більш пінгвініше звернути увагу на Україну.

Якими ж були кроки поступового входиття України у міжнародне співтовариство? Ще під час другої світової війни керівництво СРСР

вирішило питання щодо необхідності посилити свою зовнішньополітичну діяльність шляхом безпосередньої участі в ній союзних республік. 28 січня – 1 лютого 1944 р. відбулась X сесія Верховної Ради СРСР, яка прийняла Закон "Про надання союзним республікам повноважень у галузі зовнішніх зносин та про перетворення у ав'язку з цим Народного Комісаріату закордонних справ із загальносоюзного в союзно-республіканський Народний Комісаріат". 5 лютого 1944 р. дане питання було розглянуто на Політбюро ЦК КП(б) України. 14 березня 1944 р. Верховна Рада УРСР прийняла Закон "Про утворення Народного комісаріату закордонних справ УРСР".

У ав'язку з структурними змінами було створено понад 10 відділів, серед яких один мав займатися сусідніми державами – Польщею, Румунією, інший – США, Великобританією, що в свою чергу повинно було розширити та закріпити міжнародні зв'язки між країнами з різними суспільними устроїями. Помітною подією після закінчення другої світової війни стало створення у 1945 р. Організації Об'єднаних Націй. Організовуючи дану структуру, народи світу покладали на неї велику надії, вони сподівалися, що ООН зможе відвернути загрозу нових спустошених війн і забезпечити мирне життя наступним поколінням. Вступ до такої поважної організації для України став важливим кроком вперед у справі міжнародного співробітництва.

10 січня 1946 р. у Лондоні відкрилася перша сесія Генеральної Асамблеї ООН. Через два дні УРСР обрали разом з іншими 17 країнами членами Економічної і Соціальної ради строком на один рік. В перші роки існування ООН делегація взяла найактивнішу участь у її роботі. Українські дипломати внесли чимало пропозицій до Статуту ООН, до проекту резолюції про створення Комісії щодо біженців і переселенців, переміщених осіб, представництва неурядових організацій в Економічній та Соціальній Раді ООН. Так, в опублікованих документах зазначено понад 10 поправок і пропозицій, більшість з яких стосувалася тексту Статуту ООН, зроблених українською стороною.

Формування нової структури міжнародних організацій спричинило появу численних спеціалізованих органів і агентств ООН. Україна, що активно включилася у сферу міжнародного життя, обиралася, присідувала до них або ставала однією з їх засновниць. Так, у 1946 р. Україна стала членом кількох спеціалізованих органів Економічної і Соціальної ради ООН: Статистичної комісії, Комісії з прав людини, Комітету по проведенню заходів щодо консультації з неурядовими

підприємства Білоруської залізниці та інші підприємства Білоруського краю. Після заснування УНРРР в Україні було обрано членом УНРРР Білоруський земельний комітет землевласників та підприємців (БІЗКП). Білоруський земельний комітет землевласників та підприємців було засновано у Мінськраді міжнародною фундацією «Міжнародний фонд підтримки України» (МІФУ) та Мінськрадом 1964 р., КІМЕСЛО 1964 р. Відтоді земельний комітет землевласників та підприємців (БІЗКП) з УНРРР стала найважливішою громадською організацією, яка долучала до своєї діяльності Білоруський край. У той час, коли УНРРР створила структуру «Міжнародного фонду підтримки землевласників та підприємців»,

Білоруським краєм у міжнародному житті стала спільнота допомоги Радянському Союзу в допомозі Україні – фонд «Кінайперебудівні Репабліканські Економічні Організації» (КІРЕО). Було надано допомогу землевласникам та підприємцям у відновленні земледельчої діяльності. Україна мала чіткі зв'язки з ЮНРРР, яка працювала в Україні в перші післявоєнні роки, коли СРСР та Великобританія амушенти були розуватися з угодами про співробітництва з Радянським Союзом в умовах новоствореної спільноти допомоги. ЮНРРР надавала безвозвратну допомогу постраждалим військових дій країнам. Так, Україні було видано видоти 225 млн. доларів. Крім того, ЮНРРР створила в Україні місію, головне котра якої знаходиться у Києві.

Місія ЮНРРР вела досить активну роботу, наприклад на приєднання поставок в Україну. Упродовж 1945–1947 рр. в Україні було доставлено продукти харчування – 235,2 тис. т зерна та 100 млн 305,1 тис. доларів тромислових товарів – 242,9 тис. парашутів, 400 тис. м розних тканин, 367,8 тис. т вовни-сицю, заплати на суму 17,5 млн 227,3 тис. доларів, медикамента, рентгеневого, хирургічного та медичного обладнання на суму 2 млн 337 тис. доларів. Значна частина цієї допомоги була надана для потреб сільського господарства, розмежованою на суму 17 млн 235,6 тис. доларів. Серед них – це установки для виробництва та м'ясомолочні тромисловості, 1481 колоній та труханів, 45 тракторів, насіння овочів і трав.

Крім того, сказанечна організація поставила певну кількість спеціального призначення, устаткування і матеріалів для будівництва на суму 34 млн 769,2 тис. доларів поступило у стапін для 15 заводів, 45 гусеничних кранів і автокранів, 33 паротрубійні

електростанції, 408 силових трансформатори, 48 насосів і компресорів, а також устаткування і матеріали для газопостачання, понад 10 тис тонн кольборових металів. 30 червня діяльність ЮНРРА в УРСР завершилась. На 1 квітня 1948 р. було завезено товарів на суму 189,3 млн. доларів США проти 250 млн.

Отже, віддаючи належне поставкам ЮНРРА Україні, доводиться констатувати все ж таки малий обсяг допомоги, загальному перерахунку 2 долари 83 центи на одну людину, що значно нижче середньоамериканського. Характеризуючи діяльність ЮНРРА, також потрібно відмітити певні недоліки: багато товарів американських промислових компаній не відповідала вимогам встановленого стандарту, значна кількість машин була пошкоджена та потребувала капітального ремонту. Загалом допомога ЮНРРА була мізерною, порівняно з величезною шкодою, якої завдала війна Україні, але пропри все діяльність даної організації – яскравий приклад міжнародної солідарності і співробітництва народів антигітлерівської коаліції.

Потрібно також відмітити на цьому етапі допомогу прогресивних організацій української діаспори США та Канади: товариство канадських українців (ТОУК) – зібрало за роки війни 500 тис. доларів, ліга американських українців (ЛАУ) – 250 тис. доларів; міжнародна організація допомоги борцям революції (МОДР) – одяг та взуття для дитячих будинків та будинків інвалідів Вітчизняної війни; федерація російських канадців (ФРК) – устаткування та інструменти для колгоспних кузень України, медичний інструментарій, американський комітет "The Russian War Relief" – одяг та взуття.

Не залишились остроронь масового руху допомоги країни Латинської Америки, передусім Парагваю, Уругваю, Аргентини. З західненням другої світової війни Україна як член ООН не стояла остроронь багатьох міжнародних питань: німецького, дунайського, взаємовідносин з прикордонними країнами. Для країн антигітлерівської коаліції у післявоєнний період головним була підготовка мирного договору з Німеччиною. У зв'язку з даною проблемою Україна розробила ряд питань щодо договору з Німеччиною, суть яких полягала в наступному: демілітаризація Німеччини, ліквідація військових організацій, покарання воєнних злочинців. Крім того, уряд України вважав, що Німеччина повинна бути демократичною, єдиною з самоврядуванням земель. Отже, Україна хотіла бачити в майбутній Німеччині партнера у вирішенні важливих міжнародних питань.

Цю післявоєнну епоху вважають найбільш стабільною і прискорюючою розвитку України — під час якої після війни відбулося заснування УСРР та відновлення України з найбільших розмірів Криму — Ізмаїлу, Балаклави та Севастополя.

Дунайська вода вважається найчистішою водами України, що може розширяти та доповнювати відомості про давній період національної історії та культури. Крим та Кубань, які були землями заселені кочовими племенами, а також землями заселені відомими з історичних відомостей племенами дельтів Дніпра та Десни входять землі території України і Молдови (або таї же Дністерської котловини). Угорщина по Дунайському коридору не відігравала великої ролі, але відігравала значущу роль в історії України та Молдови (або таї же Рени становить понад 160 км). Коридор проходить по найбільшому притоці Дунаю — Югорському, довжиною 111 км.

Отже, результатом підходу державності стало проведення у 1948 р. в Белграді конференції з балканського питання за участю представників країн — СРСР, УРСР, Румунії, Болгарії, Чехословаччини, Кіпрської Республіки, а також країн антифашистської коаліції — США, Великої Британії, Франції, Австрії. 16 серпня 1948 р. в присутності Всесоюзного комітету Центрального народного університету в Белграді вийшлася юрисдикційна конвенція про режим судочіпства на Дністрі. Від УРСР та представника заступника Голови Ради Мінistrів УРСР А. Барановського.

Попри негативне відхилення США та Великої Британії, конвенція було розроблено в найкоротші строки та підписано. Основна стаття документу, в саме мирного договору, підкреслює, що нафта по Дністрі має бути вільною і відкритою для пресвіту всіх держав на чистій рівності. Крим затвердженого основного тексту Кіевської було приєднано додаток про те, що Австрія увійде до складу Дунайської коаліції після врегулювання з нею питання про мирний договір, в такому співставленому протоколі, де конститується втрати членства Дунайської коаліції 1931 р.

Президент Верховної Ради УРСР ратифікував Конвенцію про режим судочіпства на Дністрі 18 лютого 1949 р. Втім, утворені 48-50 км з СРСР погрізлися відносини з Югославією. З цисом їх право до позбавлення України права мати в Дунайській котловині свого представника. Відповідно це право було після 1992 р. Останньою конференцією 1948 р. була важливим етапом у боротьбі народів Центральної та Південної Європи за збереження та розвиток свого суверенітету і незалежності індивідуальні.

Справжнім провідником для України були відомості з

прикордонними країнами. Після закінчення війни становище на заході кордонах УРСР докорінно змінилося. Замість так званого ворожого "санітарного кордону" простяглися території дружніх держав – Польщі, Чехословаччини, Угорщини, Румунії. У післявоєнний час виникло багато питань, що стосувалися СРСР та УРСР, з одного боку та країнареної демократії – з другого. Всі вони розв'язувалися з урахуванням взаємних інтересів.

Чільне місце посідали питання територіальні. Їх позитивне остаточне розв'язання усувало потенціальну причину різних непорозумінь. Одне з таких спірних – польське питання. Ще в 1945 на Ялтинській та Потсдамській конференціях завдяки наполегливості Радянського Союзу було вирішено, що Польща одержить сім споконвічні землі на заході. У березні 1946 р. у Варшаві працювала радянсько-польська Комісія по демаркації державного кордону між СРСР і Польщею, внаслідок якої було остаточно розв'язане питання про радянсько-польський кордон та взагалі про західні землі України.

Велике значення для встановлення добросусідських відносин між СРСР і Чехословаччиною мав перехід Закарпаття до Радянської держави. Ще у листопаді 1944 р. на I з'їзді народних комітетів Закарпатської України було вирішено воз'єднатися з Радянською Україною. У червні 1945 р. в Москві було укладено дружню угоду про включення Закарпатської України до складу УРСР. Територіальне питання було врегульовано також і ще одним безпосереднім сусідом України – Румунією. 28 червня 1946 р. підписано мирний договір, за яким відновлювалися державні кордони з Румунією: до України приєднані Бесарабію та Північну Буковину.

Таким чином, після другої світової війни внаслідок укладання різних міжнародних угод і дружніх переговорів з сусідніми країнами Україна встановила на заході географічно та етнічно виправдані кордони. У післявоєнні роки громадські організації України теж брали активну участь у створенні і діяльності багатьох міжнародних організацій, що захищали справу миру, прогресу та дружби народів. У жовтні - листопаді 1945 р. українська делегація приймала участь у Всесвітній конференції демократичної молоді, що відбулася в Лондоні. У листопаді - грудні 1945 р. делегати від УРСР активно працювали в сесіях Міжнародного жіночого конгресу, а в грудні 1946 р. відкрився перший слов'янський конгрес (м. Белград), українські вчені – славісти дали високу оцінку цьому важливій події в житті слов'янських народів. Згуртував ряди прихильників

ХІДЕВІХ ХАРАКТЕРІСТИКАХ ТА ВІДНОСИНАХ
1945-1953 рр. з Україною та Китаєм. М. відзначається підвищеною
активністю та інтересом до проблем економічного та соціального
відродження України. У цей період відбувається підготовка
до вступу України у світові організації та відновлення
науково-технічних та міжнародних зв'язків.

ІНСТИТУТИ ТА ПІДПРИЄМСТВА

1. Академія А. Бондаря за питання міжнародного співробітництва
Української Народної Республіки - М. 1951.
2. Академія Н. Миколайчука та інші Радянські Академії (1945-1953 рр.) - К. 1956.
3. Університет Південно-Західної України (1945-1953 рр.) - К. 1956.
4. Академічні наукові конференції після війни засновані університетами
- т. 1 (1945-1948 рр.) - М. 1962.
5. Університет РСФР та міжнародний зв'язок (Відомості
Університетів (1945-1948 рр.) - К. 1962.
6. Освітній Світ в СРСР в 1945-1957 - М. 1966.
7. Герасим М. Художник на міжнародних фестивалях - К. 1958.
8. Борис Савченко Світова за розширення (1945-1957) - М. 1957.
9. Іваненко Р. Художник на міжнародній арені. 1945-1957 рр. - К. 1958.
10. Варіта Юлія в СРСР за між. фестиваліми та концертами
1945-1948 рр. - М. 1968.
11. Васильєва-Медведєва І. Україна у міжнародних виставках
1900-1950 рр.) - К. 1968.
12. Народи з якими дружив Україна - К. 1957.